

S O K F É L E.

92. Szám. Béts. November 15-dikén. (40) 1833

Emlékeztető Jegyzetek.

N o v e m b e r.

13 Nov. — 1797. Bétsben tsak nem mind elvesz a' matska. —
1815. Napoleon Schönbrunnban.

14 Nov. — 1716 † a' nagy Leibnitz. Non omnis moriar. —
1796. József Fő Hertzeg béiktatik mint Magyar Ország Palatinusa.
— — E' nap szent légyen előtted örökké!

Üld emlékezetét, és értz táblára ki metszvéni
A' feledékénység zavarába merülni ne engedd.

Dayka.

1812. A' frantzia had nyakra före viszsza siet Orosz Országból. —
1825 † Jean Paul a' leghiresb német Humorista Bayreuthban.

15 Nov. — 1629 † Bethlen Gábor vízkörságban 's Erdélyt II
Ferdinandnak hagyja. — 1790. II-dik Leopold koronázása Posonyban.
— 1796. Alvinzy három napig hartzol Arcole mellett Napoleonnal,
mind a' két részről több mint 12,000 esett el.

Jegyzés. A' Sokféle 88-dik számában az Emlékeztető Jegyzetekben
kimaradt a' 30 October, mert a' mi ott közöltetik 30 October
alatt, az 31-ben történt, t. i. Luther Minden Szentek ünnepe
előtt való napon függeszté fel állításait a' templom ájtójára.
30 Oct. — 1805. Caldieronál ütközet (Károly Fő Hertzeg Mas-
senaval). — 1807. IV Károly Spanyol Király Ferdinand fiát
pártosnak hirdeti. — 1812. Az Angolok kitakarodnak Madridból.

Az elveszett Teve.

Egy Dervis (Török szerzetes) magánosan útaván
egy sivatag pusztán öszve akadt két kereskedővel. „Ti
egy Tevét vesztettetek el?” így szóllitá meg őket a'
Dervis. — A' kereskedők *igennel* feleltek. — „Nem volt
e' a' jobb szemére vak, 's a' bal lábára sánta? nem hi-
bázott-e' egy foga — 's. nem volt e' egy felölről bú-
zával, a' másíkról pedig mézzel terhelve?” A' keres-
kedők kérdéseit pontosan bizonyíták, kérvén egyszers-

Toldalék a' M. Kacirhoz.

92 (40)

mind a' szerzetest, hogy mivel neki a' tevét kevéssel ez előtt látnia kellett, útasítna őket annak nyomára. — Barátim! felele a' Dervis, én tevéteket sem nem láttam, sem róla többet nem hallottam, mint a' miket ti nékem mondottatok, — Az volna még szép! tsikor-gának a' boszszús kereskedők, kérve egyszersmind mord hanggal, hogy hol lennének a' drága kövek, mellyekből a' teve terhének egy része állott. — „Én sem tevéteket, sem drága köveiteket nem láttam“ felele megint nyugodtan a' szerzetes. — Most már kifogytak türelmekből a' kártvallott kereskedők, fel-forrt a' méreg henek, 's dühösen meg ragadván a' szegény 's ártatlan szerzetest tüstént a' Kadi (Bíró) elejébe hurtzolák. Itt kifürkészik mindenét, de semmit sem találnak nála, 's olly pontosan felel minden kérdésre, 's olly állhatatosan igazolja előbbi beszédét, hogy lehetetlen vala a' tolvajságot reá lobbantani. — Már mint egy bűbájost vég ítéletre akarták vonni, midőn a' Szerzetes nyugodtan ekként intézi beszédét a' bírákhoz. „A' ti zavartok 's megütközéstek engemet valóban igen gyönyörködtetett, 's magam meg vallom, hogy gyanútok nem egészen alaptalan. Hanem, én napjaimat réges rég olta komoly magányban töltvén a' sivatag pusztán, elég módomból volt vizsgálódásimból e'féle következtetéseket húzni ki. Én egy teve nyomait szemléltem a' homokban, mellynek tulajdonosságától el kellett térni, mert ember nyomok nem tűntek szemembe. Hogy vak volt, onnan tudom, mert a' füveket útjának tsak egy felén harapta le; több gyenge nyomokból következtetém, hogy egyik lábára sánta vala, mellyel természetesen a' homokot tsak gyengén érinté; hogy egy foga hibázott, onnan tudom, mert a' füvek közepe mind épen maradt; végtére a' mi a' teve terhét illeti; hogy az egyik felén búza vala, — a'

hángyák, a' másik felén pedig méz vala, a' legyek
pezsgő sokaságából vettem észre.

Sujánszky Antal.

Játékos versek.

A' Deák nyelv alkalmas sokféle mesterséges és
játékos versek készítésére, ilyen p. o. ez a' vers, melly
tsupa megkettőztetett szótagokból áll, és a' régi Ró-
maiak módja szerint megszaggatás nélkül írva alig
érthető és találós mese forma:

TETEROROMAMANVNVDADATETELALATETE,

azaz a' mai mód szerint írva:

Te tero Roma manu nuda; date tela, latete.

Illyenek ezek a' rák módjára visszafutó versek,
mellyek hátúlról előre olvastatván is ugyanazon mó-
don hangzanak:

Otto tenet mappam, madidam mappam tenet Otto. ismét:

Signate signa, temere me tangis et angis,

Roma tibi subito motibus ibit amor.

Illyen ez a' vers, mellyben a' deák Ábéce minden be-
tűi előjönnek:

Dux Zephyrus surgens permiscet flatibus aequor.

A' Magyar nyelvben ezekhez hasonló játékos ver-
seket én nem esmerek: a' ki illyeneket fog készíteni,
közölje mások mulattatása végett a' Sokfélében.

A' mássalhangzók felosztásairól.

A' mássalhangzó betűk' legelsőben is azon szőlő
eszközökre nézve, a' mellyek különösen munkások az
ő kimondásokban, így osztatnak fel:

Torokbetű: h.

Szájpadlásbetűk: k, g, j, ly, ny, ty, gy.

Nyelvbetűk: r, l, n, t, d.

Fogbetűk: s, zs, sz, z, ts, dzs, tz, dz.

Ajakbetűk: m, p, b, f, v.

Ezen felosztásnak nagy haszna van a' nyelvtudományban, mivel bizonyos dolog az, hogy ugyanazon szólló eszköznek betűi egymással igen gyakran feltseréltetnek.

Felosztatnak továbbá a' mássalhangzók az ő kimondásoknak módjára nézve, a' szerént t. i. a' mint vagy a' szólló eszközöknek öszvenyomása és hirtelen való kinyitása által, és így elpattantás által, vagy a' szólló eszközöknek tsak egymáshoz közel való tartása által, és így valamelly keskeny tsatornán zúgva való kifívás által származnak, ekképen:

Pattanó betűk: p, t, k, b, d, g, n, m, l, ly, ny, ty, gy, ts, dzs, tz, dz.

Zúgó betűk: h, j, f, v, s, zs, sz, z, r.

Az első rendbeliek bézárt vagy néma betűknek, a' második rendbeliek kinyílt vagy lehellő betűknek is neveztetnek. Az r, l, n, m, betűk pedig folyó betűknek is hívattatnak.

Felosztatnak végre a' mássalhangzók az őket formáló hangnak minéműségére nézve ekképpen:

Kemény betűk: p, t, k, f, s, sz, ty, ts, tz, h.

Lágy betűk: b, d, g, v, zs, z, gy, dzs, dz. —

Közép betűk: r, l, n, m, j, ly, ny.

A' kemény betűk tsak a' keményekkel, a' lágyak tsak a' lágyakkal szeretnek öszvejőni, és ha ellenkező rendű betűk jőnek egymás után, az utólsó az első magához hasonló rendűvé változtatja, p. o. rabság, így hangzik szánkban: rapság; olvasd, így hangzik: olvazsd. A' közép betűk mind a' kemény mind a' lágy betűkkel minden hangváltozás nélkül könnyen és szépen öszveférnek.

Sz. J.

Hirtelen segítség az inségben.

Az 1784-diki kemény télben III György Angoly Király senkitől sem késértetve Windszor mellett sétálván két gyermeket előtalált. Az öregebbik nyoltz esztendősen lehetett. Jóllehet a' Királyt nem esmerték, mindazáltal, midőn az hozzájok közelített, térdre estek, és kezetskéiket az ég felé emelgetvén segedelemért esedeztek. „Tsak valami tsekély ajándékot“ kiáltának, éhség miatt meg kell halnunk, igen éhezünk, és semmink sincs hogy tsak egy szelet kenyeret vehetnénk, itt könnyeik zapora elfolytá szavaik folytatását. A' kegyes Fejedelem őket barátságosan felemelvén, monda: „Ne búsuljatok, mert segíték én rajtatok, tsak mondjátok meg, kitsodák szülőitek? Az öregbik most elbeszélé: hogy harmad nappal ez előtt anyja meghalozott, de még nints eltemetve, attya egy nyomorúlt félszer alatt szalmán holt annyok mellett fekszik, és kétség kívül ő is meg fog halni, mert sem kenyerek, sem fajok, sem pedig pénzek nintsen. Vigyetek atyátokhoz monda a' nagylelkű; és a' gyermekek elvezették a' Királyt a' félszerbe. Oda érkezhvén mindent úgy találta mint a' gyermek beszélték. E' szomorító látásra könnyek gördültek a' Király szemeiből; 's pénzes erszényét szalmára vetvén, így szólla: „ápoljátok magatokat 's atyátokat. Ezzel a' Király hirtelen eltávozott. Visszatérvén Windszorbba elbeszélé a' történetet a' Királynénak, ki azonnal, eledelt, ruházatokat 's orvost küldé az inségben szenvedőkhöz. Attyok felgyógyúlt, a' két gyermeket pedig a' Király költségén nevelteté fel. — Jeles, 's követésre méltó példája a' nagylelkűségnek és jótévőségnek.

Stantzel Márton.

Pázm. N. P.

A' nagy lelkűség.

Ha valakitől meg sértetünk azt nem tselekedeto, hanem szándéka szerint kell meg ítélnünk mert gyakran történnek megbántások minden szándék nélkül. Ásiában egy Kalmuk fejedelemnek fija több szolgálótól késértetve kiment egykor vadászni. Egy rab szolgálótörténetből úgy meg sértette egy nyíllal az egyik szemét, hogy mindjárt elvesztette annak világát. Követői ezt látván azonnal reá rohantak, és megsebesített urokért boszút akartak állani, hanem ez vissza tartóztatta őket mondván „ez az ember történetből megsebesített, de egyéb aránt mindég hív volt erántam. Valyon visszazapom e' én az ő halála által az én szemem világát? — A' nagy lelkű ifjú ezzel meg nem elégedett, hanem életével még szabadságát is vissza adta neki mondván. „Menj békével! ha szükséged lesz segítségemre, ne irtózz hozzám folyamodni, és én soha sem fogok vissza emlékezni, hogy általad vesztettem el egyik szememet.“ Így tselekedett egy pogány, mennyivel tehát több kívántatik egy kereszténytől!

Boerhave orvosi - tanja (principiuma).

Talán egy könyv se vala e' világon valaha olly drágán megfizetve, mint azon Foliant, melly a' híres hollandi orvos Boerhave Hermann halála után könyvtárában találtatott. Ő ki műla Leydában 1738-ik eszt. 70 eszt. korában. Midőn eltemettetése után elmaradt könyvei nyilvános árveréséhez fognának, véletlen egy keményen le petsételt folio-ra találnak, a' következő felírással: „Egyetlen egy, 's legmélyebb titkai az orvosi tudománynak.“ — Minthogy Boerhave a' maga nemében igen híres, 's alapos tudománnyal bíró férjfiú vala, mindenik azt vélé, hogy a' megtalált kitűnő

könyvben, tizmje útmutatása szerint, valójában mind eddig egészen ösméretlen 's nyomos orvosi rendszerek, és rendelmények találatnának az emberi élet fenn tartására, 's meghosszszabbitására. Minden tehát, a' ki róla tudósított óhajta, annak birtokába jutni. Az árverők, kik a' Fólianton veszekedének, igen számosan valának; egyik a' másikat felülveré, míg végre a' tsudakönyv 10,000 for. eladódott! A' tulajdonos egy egész világot képzele birtokában lenni, 's a' legédesebb feszültséggel nyitá meg betses jószágát, 's mit talála benne? A' lapok mind üresek, 's iratlanok valának, kivéve egyedül az elsőt, mellyen óriási betűkkel jegyezve ezt olvasá: „Tartsd hüssen fejedet, hasadat a' szorúlástól szabadon, 's lábaidat melegen, így minden gyógyászokat kinevethesz.“ 'S ezen kevés vala az, a mi Boerhave képzelete szerint az orvosi tan egyetlen egy 's legmélyebb titkait magában foglalá!!

A p r ó s á g o k.

1. Hogy a' tengeri vészek, 's veszélyek sokkal nagyobbak, 's tetemesebbek még újabb időkben is, mint azt talán némely járatlanok vélnék, kitotszik ezen igen érdekes nyilatkoztatásból: „Hogy t. i. egy hivatalos hajófelügyelői tudósítás szerint 1732 — 1832-ik általjában véve minden két nap 3 — angol — hajó léve az ocean dühe martalékja.

2. Igen elmésen jelelé egy német hirlap Constantinápoly állapotjáról a' következőt: Byzantzban a' testi, 's erköltsi pestis dühösködik; az elsőben mindennap 30—40-nen halnak el, ebben az egész nemzet senyved, melly kormányával elégedetlen lévén elaljasodást, lázzadást, sőt az egésznek üszve omlását látatik sejdltni.

A' r i d e g ős z.

(29-ik October 1833.)

Zordon őszi vész üvölt
 A' sír éjji ormain,
 'S rémsötétü fenyvesek?
 Mélyje titkosan suhong.
 Majd remegve villan át
 Egy korán üdült kis őz
 A' liget hős árnyain, —
 'S a' lehullt silány levél
 Zörren el hagyott nyomán,
 A' kopár tetőt lakó
 Felriadva bűg 's röpül
 Át az est homályain.
 A' vadon patakja is
 Sziklatón sietve le
 Bús morajjal ömledez
 Hervadó virány ölén, —
 'S vést susogva tűnik el
 A' komor fenyők alatt . . .
 'S a' sír éjji ormain
 Zordon őszi vész üvölt!

Hoványi Ferentz.

Pázm. n. P.

A' magyar Literaturának ön magabiztatása, 's a'
 két Auróra.

Lit. Létre jövök tsakugyan, — látom, — mert két Auróram
 Tűnik fénnel elé, „nyúgoti, meg keleti.“

Aur. Jaj de ha mink egymás ellen felkelve tsatázunk,
 Lesznek e' kik kettőt készek enyészet elől
 Menteni? — L. Hogyan? hiszen kiki megveszi mindeni-
 ket, mert

Pro és contra szeret küzdeni a' ki Magyar.

Megfejtés a' 91. számban: Salamon.